

Historien om Lærende Nettverk på Helgeland 2004 - 2007

Tom Erik N. Holteng, Rådgiver Høgskolen i Bodø

Innledning

Prosjektet Lærende Nettverk ble først lansert i stortingsmelding 30 Kultur for læring i 2003. Prosjektet er et tiltak som skal bidra til å øke IKT-kompetansen til lærere i grunnopplæringen og er beskrevet i et vedlegg til Program for digital kompetanse (2004-2008).

Hovedmålet med prosjektet er som følger:

Gjennom kunnskapsdeling og kunnskapsutvikling i lærende nettverk skal skoler, skoleeiere og lærerutdanning bevisstgjøres og kvalifiseres slik at IKT i større grad tas i bruk i læringsarbeidet der det gir faglig og pedagogisk merverdi.

Med bakgrunn i erfaringer fra prosjekt som PLUTO (Program for LærerUtdanning, Teknologi og Omstilling) og PILOT (Prosjekt Innovasjon i Læring, Organisasjon og Teknologi), samt andre regionale og nasjonale prosjekt, ble prosjektbeskrivelsen til Lærende Nettverk formulert. En av de viktigste oppsummeringene er at skoler som evner å være lærende organisasjoner har lyktes i å endre praksis.

Høgskolen i Nesna har ledet et nettverk i perioden 2004-2006 og etablerte et nytt nettverk i 2006 som skal ledes frem til 2008. Denne artikkelen redegjør for måten nettverket er ledet på og viser til noen erfaringer som nettverksleder har gjort fra oppstarten i 2004 og frem til våren 2007. Det er ikke gjort noen empiriske undersøkelser i forbindelse med denne artikkelen og innholdet baserer seg kun på nettverksleders egne refleksjoner.

Organisering

Prosjektet ble startet opp i 2004 og skal drives i hele perioden for Program for digital kompetanse. (2004-2008) Ved oppstarten ble det opprettet 21 nettverk som alle ble ledet av en lærerutdanningsinstitusjon. Hvert nettverk bestod av ca 11 skoler som i hovedsak er grunnskoler, men også videregående skoler. Intensjonen er at nettverkene ledes i 2 år og deretter overtar skoleeier ansvaret for driften av nettverket.

Nasjonalt har Utdanningsdirektoratet ansvaret for gjennomføringen, mens Fylkesmannen har ansvaret for å initiere og etablere nettverket innad i hvert fylke. Gjennom søknader som skoleeier sender inn til Fylkesmannen, kan skolene melde sin interesse om deltagelse. Skolene forplikter seg til å delta med rektor og en lærer i arbeidet knyttet til nettverket. Fra lærerutdanningsinstitusjonene sin side har det vært en noe ulik praksis med hensyn til hvordan nettverkene har vært drevet. I noen tilfeller har nettverksleder vært rekruttert blant de vitenskapelig ansatte innenfor pedagogikkfaget, mens det i andre tilfeller har vært vitenskapelig ansatte fra fagfeltet IKT og læring.

Nettverket ved Høgskolen i Nesna har blitt organisert rundt 4 samlinger a 2 dager i løpet av hvert skoleår. På samlingene får deltagerne et variert program som består av foredrag ved eksterne forelesere, gruppediskusjoner, korte kurs i bruk av IKT, dialoger, diskusjoner og sosiale arrangement. Det har alltid vært viktig med det sosiale, fordi det foregår mye uformelle kontakter i løpet av pauser, under lunsjen og før/etter middag. For nettverkets deltagere er det sentralt at man får en kombinasjon der man både opplever å bli tilført nytt relevant stoff samtidig som man også har et opplegg som bidrar til refleksjon over egen praksis.

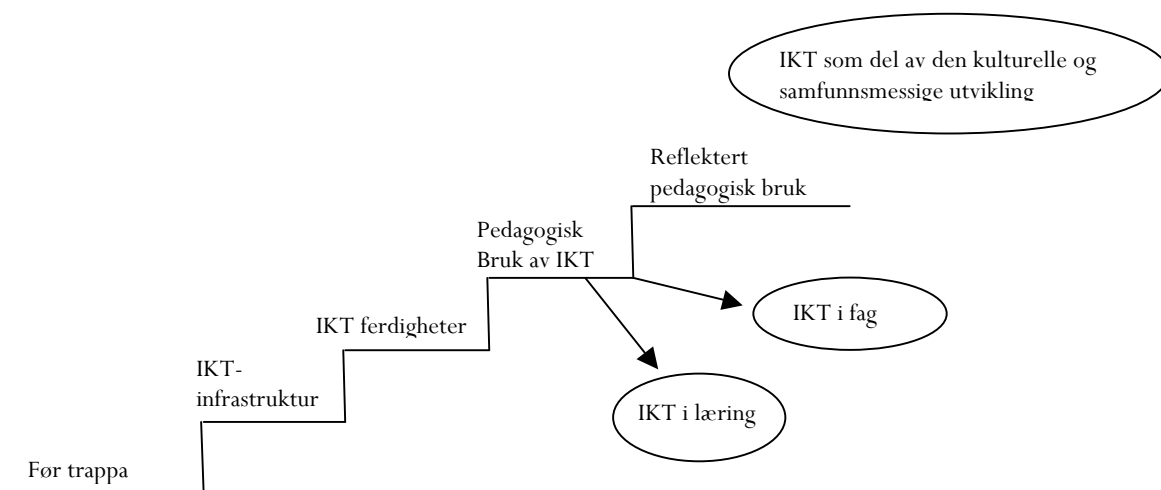
Økonomisk ligger det ikke mye midler i prosjektet. Skolene som deltar får 25 000,- hver og høgskolene og universitetene som står for nettverksledelsen får ca 240 000,-. Dette står i kontrast til tidligere prosjekt, hvor de økonomiske rammene har vært betydelig større. Dette er dermed et signal om at dette er et breddeprosjekt, der målet om at digital kompetanse skal bli en naturlig del av skolehverdagen er i fokus. I enkelte kommuner har man uansett gått inn med mer midler fra skoleeier sin side.

Digital kompetanse

Sentralt i prosjektet Lærende Nettverk, står arbeidet med digital kompetanse. Vi kan beskrive begrepet digital kompetanse gjennom fem dimensjoner (Ola Erstad 2005).

Først handler det om en ferdighetsdimensjon som er den evnen man må ha til å beherske digitale verktøy for å utføre oppgaver. Det kan for eksempel være bruk av tekstbehandler eller regnearkprogram. Vi må også ha ferdigheter for å kunne koble

videokanon til en pc og få pc'en ut på Internett. Videre kan man se IKT bli brukt i de enkelte fagene. IKT på fagenes premisser handler om hvordan man for eksempel kan bruke IKT for å visualisere eller simulere i matematikk slik at det blir enklere for elevene å forstå og se sammenhenger. Et annet eksempel er bruk av en tekstbehandler i norsk til prosessorientert skriving. Digitale verktøy kan også benyttes for å legge til rette for læring på nye måter, hvor prosjektarbeid og digital mappevurdering er to eksempler. Bruk av Internett til kommunikasjon eller søk etter informasjon åpner også for at elevene får nye og mer varierte læringsformer. Om vi ser utover det som skjer i skolen vil digital kompetanse være en sentral del av barn og unges digitale hverdag. Dette er også et overordnet fokus i Program for digital kompetanse, der skolens oppgave blant annet er å utdanne barn og unge slik at de kan delta i et samfunns- og arbeidsliv der IKT er et viktig verktøy å mestre. IKT er også et fagfelt i seg selv, der en må ha den nødvendige tekniske kompetanse for å kunne etablere en stabil og tilgjengelig IKT-infrastruktur i skolene. Situasjonen i dagens skole er at variasjonene er meget store med hensyn til den digitale kompetansen man finner på den enkelte skole og i de enkelte kommunene. Det ser vi blant annet i studier som ITU Monitor (ITU 2003, 2005). Oppsummert kan digital kompetanse beskrives som i figur 1.

Modellen er en noe bearbeidet versjon av Torbjørn Lund sin ”digitale taksonomi” som ble presentert i et foredrag på en samling med Lærende Nettverk høsten 2004 på Meyergården hotell i Mo i Rana.

Lærende Nettverk som metode

Lærende nettverk er ikke bare navnet på prosjektet, men også en metode for å utvikle lærende organisasjoner. I senere tid har man benyttet seg av denne metodikken i flere sammenhenger, men her i Norge er den nokså uprøvd i en så stor skala som prosjektet Lærende Nettverk representerer. For å beskrive et lærende nettverk, kan det være nyttig å sammenligne metoden med et delende nettverk. På den måten kan vi se likheter og forskjeller på de to metodene. I tillegg kommer noen av utfordringene ved et lærende nettverk tydeligere frem. Den største utfordringen i et lærende nettverk fremfor et delende nettverk ligger i forholdet mellom deling og læring. Å skape en arena for læring der deltagerne forplikter seg til å bidra i prosjekt, krever at alle gir av seg selv. Det krever langt mer aktivitet og engasjement enn det som er nødvendig i et delende nettverk. Å dele dine gode erfaringer med andre, betyr ikke mer enn at man tar seg tid til å lytte og å stille spørsmål for å avdekke andres erfaringer. Når man skal gå sammen om å utvikle ny kunnskap og erfare sammen underveis, tar det ikke bare tid, men det krever åpenhet og engasjement. Her er det viktig å presisere at med ny kunnskap menes ikke nødvendigvis ny kunnskap i nasjonal eller internasjonal sammenheng. At kunnskapen er ny kan gjerne gjelde deltagerne og lokalmiljøet der nettverket opererer. Å være del av et Lærende Nettverk er derfor nesten som en livsstil og ikke en oppskrift man kan følge¹.

I nettverk vil man ofte oppleve geografisk avstand mellom deltagerne. I en slik situasjon vil det som foregår mellom samlingene være av avgjørende betydning om man skal utvikle ny kunnskap. Her ligger også en av de største utfordringene i nettverket. Skoleledere og lærere er ofte utsatt for et stort arbeidspress og da krever det disiplin og struktur om man skal følge opp forpliktelsene til nettverket mellom samlingene. For en nettverksleder vil det være relativt stor forskjell på den administrative møtelederfunksjonen man har i et delende nettverk, med den tilretteleggerfunksjonen man får i et lærende nettverk. Det gjelder å ha en nysgjerrig og lyttende holdning slik at man registrerer hva som opptar deltagerne i nettverket og dermed kan by på det innholdet som er nødvendig. For å kunne ha rollen som nettverksleder, trenger man en allsidig kompetanse som ikke bare fokuserer på IKT,

---

¹ Denne beskrivelsen av metoden Lærende Nettverk er i stor grad inspirert av et foredrag Arild Stana fra Høgskolen i Hedmark holdt for nettverkslederne på en samling i Oslo i 2005.

men også på pedagogikk, organisasjonsutvikling og veiledning/rådgivning. Alene vil neppe en nettverksleder kunne ha ekspertkompetanse på alle disse områdene. Det er derfor nødvendig at nettverksleder etablerer et eget nettverk bestående av ulike fagfolk med ulik kompetanse som kan inviteres inn i nettverket etter behov. Kompetansen kan man hente fra egen institusjon, andre høyskoler/universitet, grunnopplæringen, næringslivet osv. Samtidig vil det være en del erfaring og kompetanse i nettverket allerede. Den kompetansen er det viktig at man utnytter og sørger for at blir kommunisert ut blant deltagerne. En enkel måte å gjøre det på er å la alle skolene få ansvaret for hvert sin presentasjon på samlingene. Nettverket vil være en møteplass der eksperter møter eksperter. Skolene som representerer praksisfeltet vil være like mye eksperter som de ansatte fra høyskoler og universitet. Det er når de ulike kompetansene møtes at det kan oppstå utvikling av ny kunnskap. Om man møtes som konkurrenter eller partnere er derfor avgjørende for videre prosess. En kritisk faktor med et lærende nettverk er som tidligere nevnt det som skjer mellom samlingene. En inspektør ved en videregående skole sa til meg en gang:

Det viktigste med samlingene er hva jeg gjør etter at jeg kommer hjem. Da må jeg tenke ut hvordan jeg skal utnytte det jeg har lært på min egen skole.

Erfaringer

Prosjektbeskrivelsen og organisering:

Etter å ha gjennomført et nettverk, var det enklere med oppstarten av det neste. Et forhold som ble vektlagt ganske mye var rolleavklaringen. I første møte mellom representanter for skoleeierne og nettverksleder ble det lagt fram en skisse til plan for nettverkets to år. I den forbindelse ble rollen til skoleeier, nettverksleder og skoleleder diskutert og de nødvendige avklaringene gjort. Første samling med rektor og en lærer fra hver skole ble også benyttet til å avklare de enkeltes roller. Her ble rektorene også gjort ansvarlige for å lage en plan for deres skoles arbeid med digital kompetanse de neste to årene. Planene skulle være i samsvar med andre utviklingsprosjekt ved den aktuelle skole og de skulle både inneholde en visjon og tiltak. Denne oppgaven ble pålagt rektorene med en innleveringsfrist. Det var skolene selv som ba om å få en slik frist slik at de måtte holde trykket oppe.

Allerede i det første nettverket oppdaget vi betydningen av å ha rektor eller en inspektør tilstede på samlingene. På den måten fikk skoleledelsen de samme inntrykkene som den læreren som deltok. Sammen kunne de planlegge og gjennomføre lokalt utviklingsarbeid på egen skole. Deltagerne har gått veien fra usystematisk og lite målstyrt satsing på IKT til visjonært og målrettet arbeid hvor digital kompetanse blir sett på som et skoleutviklingsarbeid som skal foregå over tid. En rektor på en mindre utkantskole sa det på denne måten:

Vi har aldri hatt de store målene med IKT på vår skole. Etter to år med Lærende Nettverk er jeg overrasket over hvor langt vi har kommet ved å ta små steg hele tiden.

Det samme poenget ble fremhevet av en inspektør på en større ungdomsskole:

Vi hadde nok kommet like langt uten å delta i Lærende Nettverk, men vi hadde ikke klart det så fort.

Det ble prøvd ut flere medier for å kommunisere med deltagerne i nettverket. I ettertid ser man at det er ikke mulig å forvente at nettverksdeltagerne skal kunne være tilstede i et virtuelt nettverk i tillegg til alt annet de har å gjøre i løpet av en arbeidsdag. Det ble opprettet et eget rom i Høgskolen i Nesna sin digitale læringsplattform, Moodle, men den ble i stor grad benyttet av nettverksleder for å spre informasjon. Noen utstrakt bruk av Moodle for diskusjon og erfaringsutveksling så vi ikke og plattformen fungerte mest som et dokumentarkiv og nyhetstjeneste. Informasjon om samlingene og annen informasjon om IKT i skole og utdanning ble også formidlet via Moodle. Det var e-post og telefon som ble brukt mest for å holde kontakten. I tillegg til de fysiske møtene på samlingene, var nettverksleder rundt på alle skoler for å besøke og dermed bli bedre kjent med hver enkelt skole.

IKT og digital kompetanse:

Det er gjort en del erfaringer med integrering av IKT i skoler, både i høyere utdanning og i grunnsopplæringen. En viktig rapport som kom i 2003 var om prosjektet PLUTO. Oppsummeringen av dette prosjektet sier at en forutsetning for bruk av IKT er en tilstrekkelig infrastruktur, tilgjengelighet til brukerstøtte og klare visjoner for bruken av IKT.

Det første nettverket som ble etablert i 2004 var litt nølende i oppstarten. Både nettverksleder og skolelederne var nok litt usikre på hvilken ende man skulle begynne i. Siden dette var første gangen vi gjennomførte et slikt IKT-nettverk hadde vi ikke så mye erfaring å bygge på i vår egen bakgrunn. Resultatet ble derfor å se til utredninger og rapporter som beskrev erfaringer fra andre tilsvarende prosjekt. Som nettverksleder ble det derfor viktig å holde seg oppdatert på alt som foregikk nasjonalt innenfor IKT og skole, samt se bakover i tid til prosjekt som PLUTO og PILOT.

Samlingene ble blant annet brukt til å formidle hva det stod i disse rapportene og utredningene. Foredragene ble kombinert med gruppediskusjoner og erfaringsutveksling mellom deltagerne. En konsekvens var at skolene fikk formidlet betydningen av en stabil infrastruktur og tilgang til datamaskiner som forutsetning for bruk av IKT. En del skoler gikk derfor til innkjøp av bærbare pc'er til lærerne samt installasjon av trådløst nettverk i skolebygningene. På den måte kunne lærerne få tilgang til teknologien. For å sikre at lærerne også skulle få den hjelp og støtte de trengte gjorde skolelederne noen grep med hensyn til opplæring og brukerstøtte. Enkelte skoler inngikk avtale om lærling fra IKT-driftsfag og andre økte ressursen til den IKT-ansvarlige. Få oppsummerte dette som tilstrekkelig tiltak, men som et skritt på veien. I ettertid har Rana kommune etablert en egen driftsenhet som skal gi skolene i Rana støtte til drift av infrastruktur. På sikt er planen at driftsenheten også skal bidra til pedagogisk veiledning av IKT overfor skolene. For å nå hovedmålsetningen i prosjektet, må man fokusere på IKT-kompetansen hos lærerne. Tidlig i prosjektperioden var det flere skoler som ønsket å sette i gang større kurs for de ansatte og ville bestille kurs hos nettverksleder. Etter som den digitale kompetansen hos nettverksdeltagerne ble bedre innså man derimot at felles kurs for alle ansatte neppe ville bidra noe særlig for å øke IKT-kompetansen til hele kollegiet. Resultatet ble at man heller etablerte fokusgrupper internt på skolene for å spisse opplæringen mot den enkelte lærers behov sett ut fra tidligere erfaring med IKT og de fag vedkommende underviser i.

I løpet av de senere årene har de fleste skoler innenfor videregående opplæring anskaffet en digital læringsplattform, mens godt over halvparten av grunnskolene har gjort det samme (Utdanningsdirektoratet 2007). Det har derfor vært naturlig at anskaffelse og anvendelse av digitale læringsplattformer har vært et tema for Lærende Nettverk. På deltagerkolene har bruken av slike plattformer blitt sett på som en viktig

katalysator for å få i gang bruk av IKT i det pedagogiske arbeidet. Dette er i tråd med de erfaringer Utdanningsdirektoratet oppsummerer i rapporten Digitale læringsplattformer – en mulig katalysator for IKT i utdanningen (Utdanningsdirektoratet 2005).

Avslutning

Det har vært givende å få følge med i et prosjekt som Lærende Nettverk. Man møter mange dyktige mennesker og det er spennende å få være med i utviklingsprosesser der man jobber i fellesskap mot å nå felles mål. Fokuset på digital kompetanse er stort og det vil vedvare i mange år fremover. På mange måter tror jeg at et prosjekt som Lærende Nettverk kan bidra til at man får et større engasjement i bredden når IKT skal bli et verktøy i læringsarbeidet i grunnopplæringen. Jeg føler uansett at Lærende Nettverk ikke er en metode som passer alle. Til det er kulturen i norske skoler for ulik.

Jeg vil få avslutte med å takke alle de som har bidratt i Lærende Nettverk i Rana fra 2004-2006 og det nye nettverket sør på Helgeland som startet i 2006.

Litteraturliste

Erstad, Ola 2005: **Digital kompetanse i skolen – en innføring**. Oslo:

Universitetsforlaget.

Erstad, Kløvstad, Krisitansen og Søby 2005, **ITU Monitor 2005 –På vei mot digital kompetanse i grunnopplæringen**. Oslo: Universitetsforlaget

ITU 2003. **ITU Monitor 2003**. Oslo:

<http://www.itu.no/itumonitor/Forside/itumonitorforside/view>

Utdanningsdirektoratet 2007. **Utstys- og driftssituasjonen i grunnopplæringen 2006 – 2007. En gjentatt kartlegging og en sammenlikning med 2004 – 2005**, Oslo: Utdanningsdirektoratet,

http://www.utdanningsdirektoratet.no/upload/Satsningsomraader/digital_kompetanse/Utstys-og_driftssituasjonen_i_grunnopplaringen_06-07.pdf

Utdanningsdirektoratet 2006: **Digitale læringsplattformer – en mulig katalysator for digital kompetanse i grunnopplæringen**, Oslo: Utdanningsdirektoratet,

<http://udir.no/upload/Rapporter/LMS.pdf>

Utdannings- og forskningsdepartementet 2004: **Program for digital kompetanse 2004–2008. Programbeskrivelse**. Oslo: UFD,

http://www.regjeringen.no/upload/kilde/ufd/red/2004/0016/ddd/pdfv/201402-program_for_digital_kompetanse.pdf

Utdannings- og forskningsdepartementet 2004: **St. meld. nr 30 (2003-2004) Kultur for læring** Oslo: UFD,

<http://www.regjeringen.no/Rpub/STM/20032004/030/PDFS/STM200320040030000/DDDPDFS.pdf>

Utdannings- og forskningsdepartementet 2004: **Lærende Nettverk –IKT-basert skoleutvikling gjennom lærende nettverk** Oslo: UFD,

http://skolenettet.no/nyUpload/Moduler/Larende_netterk/LN-plan.pdf